

NORSKnytt

ISSN 0801 5368

- Møte med kjentfolk fra litteraturhistoria
- "Tenk at jeg er født" – litt hverdagsfilosofi
- "Heimskringla" har betydd mer for nordmenn enn noen annen verdslig bok
- Nyord fødes, eldre ord dør, språket lever
- Nynorsken jubilerer – 150 år
- Rett bruk av skilletegn gjør teksten letttere å forstå
- Sett-rett-tegnark

- Skriv-rett-ordark
- Skriv sant og saklig
- Tre ord på snei – om minnebøker
- Ta en sjekk før du leverer teksten
- Aulestad – dikterheim med mange minner
- Norskryss 3 – 2003, nynorsk
- Norskryss 3 – 2003, bokmål
- Tentamen i norsk, bokmål

Norsknytt har internetside
www.norsknytt.no

NORSKNYTT *gir variasjon og liv til norskundervisninga*

NORSKFAGET/NORSKNYTT:

Årgang 1989:	«Norskfaget 1/89, 2/89 og 3/89»	50,-
Årgang 1990:	«Norsknytt 1/90, 2/90 og 3/90»	50,-
Årgang 1991:	«Norsknytt 1/91, 2/91 og 3/91»	50,-
Årgang 1992:	«Norsknytt 1/92, 2/92, 3/92 og 4/92»	50,-

FØLGENDE ÅRGANGER VIL VI FORTSATT HA PÅ LAGER:

Årgang 1993:	«Norsknytt 1/93, 2/93, 3/93 og 4/93»	200,-
Årgang 1994:	«Norsknytt 1/94, 2/94, 3/94 og 4/94»	200,-
Årgang 1995:	«Norsknytt 1/95, 2/95, 3/95 og 4/95»	200,-
Årgang 1996:	«Norsknytt 1/96, 2/96, 3/96 og 4/96»	200,-
Årgang 1997:	«Norsknytt 1/97, 2/97, 3/97 og 4/97»	200,-
Årgang 1998:	«Norsknytt 1/98, 2/98, 3/98 og 4/98»	200,-
Årgang 1999:	«Norsknytt 1/99, 2/99, 3/99 og 4/99»	200,-
Årgang 2000:	«Norsknytt 1/00, 2/00, 3/00 og 4/00»	200,-
Årgang 2001:	«Norsknytt 1/01, 2/01, 3/01 og 4/01»	200,-
Årgang 2002:	«Norsknytt 1/02, 2/02, 3/02 og 4/02»	200,-

STORKRYSS A3-format (til opphenging i klasserommet og andre steder der fol samles) kr. 25,- pr. stk.

NB! Porto/forsendelsesomkostninger kommer i tillegg.

**Send bestilling til: NORSKNYTT
PB 303
7601 LEVANGER**

E-post: post@norsknytt.no

NORSKnytt

Utgiver: NORSKNYTT ANS

Redaksjon: NORSKNYTT, Postboks 399,
7801 NAMSOS, telefon og faks 74 27 42 96

Abonnement: NORSKNYTT, Postboks 303, 7601 LEVANGER, tlf. 91 7735 34

E-post: post@norsknytt.no – Internett: www.norsknytt.no

Redaktør: Jon Hildrum © Kopiering av stoff som er tilrettelagt for elever, er tillatt.

Abonnement (4 NR. PR. ÅR) KR. 425,- PR. ÅR.

NR 3 - 2003 (96)

SEPTEMBER

29. ÅRGANG

Møte med kjentfolk fra litteraturhistoria i Sommer-Norge

Sommer-Norge er mer enn bading, isspising og camping. Aldri før har kulturtilbudene her til lands på sommertid vært så varierte og rikholdige. Det arrangeres litteratur-, revy- og visefestivaler, dikterdager og musikk treff av mange slag. En lang rekke historiske spel, mange av dem er årvisse, vises på friluftscener landet rundt. Olav Trygvason, Olav den hellige (Norges største kjendis gjennom alle tider), fru Inger til Austråt og andre kjente personer fra historieboka gjenoppstår i storlåtte dramaer.

I vellykkede dramatiseringer får vi se skikkelser som våre store diktere har skapt. På Sel møter vi Kristin Lavransdatter og hennes miljø på Jørundgård, ved Gålåvatnet utfolder Peer Gynt og hans eventyrverden seg, og på Jøa står Odin og andre personer fra "Juvikfolket" lys levende fram i vakker kystruktur. Lokale spel viser historiske hendinger fra nærområdet. Dikterheimer åpnes for publikum, og vi kan avlegge heimebesøk hos Bjørnstjerne Bjørnson, Henrik Ibsen, Sigrid Undset, Alf Prøysen og andre. Her er det mye å velge i for kulturinteresserte.

Ved disse arrangementene samles folk fra flere generasjoner. Barn og unge er ofte aktive deltakere og får del i uforglemmelige opplevelser. Spiret til allsidig kulturinteresse kan bli sådd her. Skolen må trekke dette inn i undervisningen ved å la elevene fortelle om det de har erfart. De kan til dømes skrive tekster til en "opplevelsesvegg" i klasserommet.

Mange unge lytter til lydbøker på bilturen i ferien, de blir kjent med god litteratur og har glede av det. Utvalget av lydbøker er stort nå, aldri har salget vært større. Den som har øyne og ører åpne på reiser, kan også lære mye om språk. I utlandet kan elevene støte på fremmedord som de drar kjensel på. (Se side 11). Oppmerksomhet omkring slike ting på skolen gjør opplevlesene mer betydelige og skjerper interessen for nye oberservasjoner. Å reise er lære. Snakk gjerne med foreldre om dette nå når stadig flere elever får fri fra skolen for å dra sammen med foreldrene på feriereiser.

Norsknytt besøkte i sommer heimen til nasjonalskalden Bjørnstjerne Bjørnson og fikk fornøyet interessen for ham og hans enorme produksjon og engasjement. (Se side 20).

Kryssordvinnere 2 – 2003

Nynorsk

Michael Sætran, 10., Namsskogan skole, 7890 Namsskogan
Sunniva Drage, 9 B, Stokksund skule, 6070 Tjørvåg
Hanne Myhrer, 10 B, Ranvik ungdomsskole, 3212 Sandefjord
Monica Gabrielsen, 10 D, Stokkan ungdomsskole, 7500 Stjørdal

Bokmål

Ruth Kvarstein, 10 D, Vennesla ungdomsskole, 4700 Vennesla
Sindre Haagensen, 9 C, Hammartun ungdomsskole, 2609 Lillehammer
Ingrid Moen, 9 A, Støren ungdomsskole, 7290 Støren
Eva Iversen, 10 C 2002 / 2003, Sandnessjøen ungdomsskole, 8801 Sandnessjøen

Takk for kryssordløsninger. Vel møtt til et nytt skoleår med mer hjernetrim på kryss og tvers. På en god del av kryssordløserne hadde denne gangen krysset av for vanskegraden lett. 3 – 2003-kryssordene blir litt vanskeligere.

Sjangeren aviskryssord kan i år feire 90-årsjubileum. Det første moderne kryssordet stod i avis "New York World" 21. desember 1913. Det hadde 32 stikkord. Den engelskfødte Arthur Wynne (død 1945) regnes som "far" til det moderne kryssordet. I 1920-åra ble kryssordoppgaver meget populære i amerikanske aviser og tidsskrift. Omkring 1925 kom de første kryssordene til Norge via England.

Blir norsk en del av SPRÅKLIG – VERBAL-feltet?

Det luftes tanker om hvorledes framtidas skole kan bli. Vi leser at den tradisjonelle klassen snart kan forsvinne, likeens timer og timeplaner. Sosial trening og stimulering til demokratisk tankegang skal stå sentralt i den "nye" skolen. Optimalt læringsutbytte for den enkelte elev er målet.

Den amerikanske professoren Howard Gardner har utviklet en teori om åtte ulike menneskelige intelligenser som kanskje kan erstatte dagens fagdeling:

- språklig-verbal intelligens
- logisk -matematisk intelligens
- visuell-romlig intelligens
- kommunikativ intelligens
- kroppslig-kinestetisk intelligens
- følelsesmessig intelligens
- musikk intelligens

Intelligensene er ulike måter mennesker lærer på, ulike former for erkjennelse som mennesker benytter. Framtidas skole må legge arbeidet slik til rette at elevene får bruke alle sine ulike intelligenser. Gjennom prøver må de dokumentere hvilke ferdigheter de har innen de ulike intelligensene.

Kanskje vil Howard Gardners åtte intelligenseteorier erstatte dagens fagdeling.

"Tenk at jeg er født" – litt hverdagsfilosofi

Alle har behov for å filosofere, ikke minst barn og unge. "Filosofi er å forsøke å forstå det vi egentlig vet," sier filosof og rektor Einar Øverenget, som har gitt ut boka "Du er filosofen – spørsmål til dine svar". Han understreker at vi reflekterer over det vi allerede tar for gitt, og i den forstand er alle mennesker hverdagsfilosofer. Det er god grunn til å avmystifisere filosofien og bruke den mer bevisst i skolen. Unge mennesker filosoferer ofte – og ikke sjeldent over spørsmålet: Hvem er jeg? De er på jakt etter sin identitet. Her kan skjønnlitteraturen være til god hjelp – den gir gjenkjennning.

I mange tekster møter vi personer som leter etter seg selv og spør: Hvorfor ble jeg den personen jeg er?. Inger Hagerup funderer i første bind av sin selvbiografi, "Det kom en pike gående", over hvordan det kunne ha gått dersom hennes mor ikke hadde møtt hennes far. Hennes mor fikk som ung pike nemlig tilbud om en post i Danmark, men reiste ikke. "Forresten – hvis jeg hadde reist til Danmark, hadde jeg kanskje ikke møtt din far, og så ville ikke du være født," sa moren til vesle Inger.

"Tenk – det var på hengende håret at jeg ikke ble født!"

Dette satte i gang en lang tankerekke hos den unge Inger: "Tenk - det var på et hengende hår at jeg ikke var blitt født! Hvordan ville den følelsen ha vært; ikke å være til? Jeg takket den gode Gud som hadde spart meg for en slik ufattelig tomhet. Ja, han hadde til og med vært så hensynsfull at jeg ikke bare var til, men til overflod var jeg blitt menneske også. Jeg kunne jo for eksempel blitt skapt som flue, ja jeg kunne risikert å være en stol eller et bord – som også var synlige gjenstander her på jorden."

"Tenk at jeg er født"

Jan Erik Vold, vår mest kjente nålevende lyriker, er inne på de samme tankene i diktet "Funny": "*Tenk at jeg er født / - hvor urimelig / det er at jeg skulle bli født - .*"

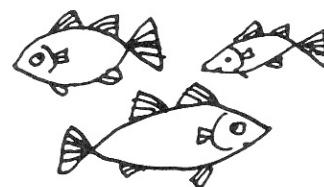
I det sprudlende, livsglade diktet får han flettet inn mange personopplysninger, men stor er undringen og gleden over at det var

"- min sædcelle

*som fant veien fram og var først (eller den foretrukne
om nå eggcellen, min eggcelle, hadde noe valg)"*

Vi får vite at Jan Erik Vold og hans tvillingsøster ble tatt med keisersnitt, "derav vår smukke hodeform (sies det)." Så avslutter han diktet i stor glede over at han ble den utvalgte:

*"- sjansene mindre enn en milliard, har gått bort
og gjort virkelighet av seg: DET BLE MEG! - dette
tenker jeg på i stunder det ikke faller helt greitt
å være født, jeg strammer meg opp og tenker høyt:
SORRY BRØDRE, DET BLE MEG
JEG FÅR PRØVE Å GJØRE SÅ GODT JEG KAN."*

Lykke til med hverdagsfilosofi i skolen!

Utdraget "Lykketreff" fra Inger Hagerups selvbiografi "Det kom en pike gående" og hele Jan Erik Volds dikt "Funny" står i flere samlinger, også under temaet "Tenk at det ble meg!" i bind 10 av Aschehougs litteraturserie for ungdom TVERRSNITT 3. (ISBN 82-03-13497-1)

Heimskringla – den viktigste verdslige boka for nordmenn

"Inga verdsleg bok har sett så djupe merke i folkesinnet eller hatt så vedvarande innverknad på norsk historie, litteratur og norsk kunst som Heimskringla." Dette skriver professor Finn Hødnebø som lovpriser Snorre Sturlason: "Gjelda vår til Snorre er ubetaleleg". Også Ivar Eskeland gir boka rosende ord: "Heimskringla vart i høgste grad ein "bibel" for norsk nasjonal sjølvhevding. Det var den som framfor noko vekte den norske nasjonale fridomstrongen. --- Ingen annan utlending har vel gjort nordmenn ei større teneste enn Snorre Sturlason. Det måtte einast vera kong Haakon VII og son hans, Olav V."

Det portrettet vi har av Snorre Sturlason (1179 – 1241), har maleren Christian Krohg gitt oss. Han brukte seg selv som modell. Om Snorre står det flere steder; "spratt opp". Det ville ha vært vanskelig for Christian Kroghs tunge kropp. Det er lite trolig at Snorre skrev "Heimskringla" selv. Som Islands rikeste mann leide han skrivere som han dikterte til. Papir fantes ikke på Snorres tid. De gamle håndskriftene ble skrevet på skinn, oftest kalveskinn. Helt utrolig er opplysningen om at minst 400 kalveskinn måtte til for å produsere ett eneste eksemplar av boka. "Sogeskriving var ikkje syssel for fattigfolk," sier Ivar Eskeland.

Den sentrale personen i Heimskringla er Olav den hellige, som senere også fikk tilnavnet Norges evige konge. Snorre skrev før 1230 ei særskilt bok om Olav. Denne boka satte han senere inn i Heimskringla. Olavssoga utgjør en tredel av hele boka. Snorre har gitt Olav mange særtrekk, da blir personen lett å huske. Det er tydelig at Snorre har satt pris på Olav. Den fredsæle Olav Kyrre som styrte lenger enn både Olav Trygvason og Olav den hellige, har fått liten plass og oppmerksomhet i Heimskringla. Snorre ville gjerne gi lesere spenning og dramatikk når det var grunnlag for det. Han likte å skrive om krig. Det er antakelig grunnen til at krigerkongene har fått urimelig stor plass i forhold til de tidsrommene de styrte i.

I Heimskringla finnes det mange treffende replikker og gode taler. Velkjent er orda til Tormodr Kolbrunarskald da han i dødsstunda rykker pilen med mothaker ut av kroppen sin: "Vel har kongen fødd oss; enno er eg feit om hjarterøtene." Eller denne replikkvekslinga: "Kva brast so høgt der?" "Noreg or handa di, konge." "For veik, for veik er Kongens boge!" sa Einar Tambarskjelve. Kjent er også Erling Skjalgssons siste replikk: "Andlet til andlet skal ørnar kloast".

Klok er replikken fra tjeneren som ikke ville si rett fram til kongen at det var brudd på hellig-dagsloven å spikke pinner på en søndag: "Det er mandag i morgen, herre konge."

Disse, og andre replikker - og talene, har sikkert Snorre lagt i munnen på personene sine.

Det er Peder Clausen Friis (1545 – 1614) oversettelse av Heimskringla til dansk som fikk størst betydning for folk i Norge. Heimskringla har vært folkelesning her i landet i om lag 250 år. Bare Bibelen har vært en konkurrent til den. Heimskringla-utgavene som kan kjøpes i dag, er prydet med tegninger av de kjente norske kunstnerne Halvdan Egedius, Christian Krogh, Gerhard Munthe, Eilif Petersen, Erik Werenskjold og Wilhelm Wetlesen. Praktutgaven av Heimskringla, eller "Snorre", er tung og gedigen og koster 2.300 kroner. I "gamle" dager var "Snorre", i ulike utgaver, en meget vanlig gave til konfirmanter.

Hovedkilde: Ivar Eskeland: Heimskringla – Snorri Sturluson (1179 – 1241) sitt hovudverk, Kreab AS 2002

Dramatisering med Snorres kongesagaer som utgangspunkt

Tekster fra "Snorre" har vært mye brukt som grunnlag for dramatiseringer. Stoffet er dramatisk i seg selv, og mange gode replikker står ferdig til bruk – i for eksempel små replikkstykker. Når elevene skal skrive slike stykker, må de fortette stoffet. Alle replikker skal si si og gi tilskuerne noe.

Et eksempel på et slikt historisk replikkstykke, skrevet av en elevgruppe, finner vi i Solveig Gaarders iderike bok, "Drama i klasserommet" (Universitetsforlaget 1998). Grunnlaget for teksten er Snorres beretning om det dramatiske møtet mellom Olav og Sigrid Storråde fra sagaen om Olav Trygvason, avsnitt 61:

61:Tidlig om våren dro kong Olav øst til Kongehelle for å møte dronning Sigrid. Da de møttes, talte de om den saken som hadde vært på tale før om vinteren, at de skulle gifte seg med hverandre, og dette så ut til å skulle gå helt greitt. Da sa kong Olav at Sigrid måtte ta dåpen og den rette tro. Hun svarte slik: *"Jeg vil ikke gå fra den tro jeg har før, og som frendene mine har hatt før meg. Men jeg skal heller ikke si noe på det om du tror på den Gud du har lyst på"*. Da ble kong Olav følt harm og svarte nokså brått: *"Tror du jeg vil ha deg slik, hedensk som en hund!"* og slo henne i ansiktet med hansken, som han hadde i hånden. Så sto han opp og hun også. Da sa Sigrid: *"Dette kunne vel bli din bane!"* Så skiltes de. Kongen dro nord i Viken og dronningen øst i Sveaveldet.

Elevgruppen skrev denne teksten om til følgende replikkstykke:

Olav Trygvason frir til Sigrid Storråde

- Forteller: Olav Trygvason skulle dra til Sverige og fri til Sigrid Storråde. Han var på denne tida opptatt med å innføre kristendommen i Norge. Sigrid Storråde var ikke gått over til kristendommen.
- Olav: *"Du får gjøre deg klar til å reise, Sigurd".*
- Sigurd: *"Ja, kong Olav, jeg er klar til å dra i morgen".*
- Forteller: Da Olav kom til Sverige, gikk han direkte opp til slottet. Der traff han Sigrid.
- Olav: *"God dag, jeg er kong Olav fra Norge. Jeg har hørt at du er enke, og derfor vil jeg fri til deg".*
- Sigurd (hvisker til Olav): *"Du må love å gi henne alt hun ber om. Hun er sikkert vant til det".*
- Olav: *"Vil du gifte deg med meg? Da skal du få alt du ber om".*
- Sigrid: *"Ja, det har jeg ingen ting imot".*
- Forteller: Sigrid hadde ingen ting imot å gifte seg med Olav. Men han hadde en betingelse å komme med.
- Olav: *"Men før du gifter deg med meg, må du vende deg om og la deg døpe til kristendommen".*
- Sigrid (sint i stemmen): *"Nei, kristendommen kan du holde for deg selv".*
- Forteller: Da ble Olav rasende.
- Olav (tar hansken sin, slår Sigrid i ansiktet og sier): *"Hvis du ikke vil ta imot kristendommen, kan det være det samme med hele giftermålet".*
- Sigurd: *"Hiss deg ned, Olav, ikke bry deg om henne. Kom så drar vi hjem".*
(begynner å gå)
- Sigrid (roper etter dem): *"Dette skal dere få svi for. Jeg kommer til å ta bevn".*

Oppgave: Vurder dramatiseringen. Svarer innholdet i replikkstykket til Snorres tekst? Er Sigrids sluttreplikk rett forstått? Fungerer språket bra? Etter vurderingen kan dramatiseringen skrives om.

Nyord fødes, eldre ord dør, språket lever

Språket er en imponerende innretning, kanskje det mest fantastiske redskap i hele verden. Det er levende. Stadig dukker det opp nye ord, mens ord som har utspilt sin rolle, forsvinner. Om lag 80 prosent av ordene som stod i ei skoleordliste for 100 år siden, er skiftet ut i dag. Språkrådet registrerer nye ord, likeens ny bruk av ord.

A Her er et utvalg nyord som er registrert i de siste fire åra:

- 1 mobilblotter, 2 klikkefinger, 3 sponsortørke, 4 tusjvandal, 5 fasttelefon,
- 6 hvit dagmamma, 7 fruktomat, 8 forhandlingsbarn, 9 romturist
- 10 spikertelt, 11 matsminking, 12 partihopping, 13 podine, 14 tellematte

Nyord som ble registrert i perioden fra 1945 til 1975 kom i 1982 i ei stor ordbok, "Nyord i norsk". Når en studerer orda i denne boka, er det som å bla i ei spennende historiebok fra nyere tid. Her finner vi i tidsriktig rekkefølge navn på nye ting og fenomener fra denne 30-årsperioden. Mange av orda har en humoristisk snert, en god del er tatt opp i dagligspråket, mens andre har glidd ut av språket.

B Her er et utvalg nyord fra de siste fem tiåra:

- 1 mandagsbil (1964), 2 mobbing (1973), 3 monokini (1965), 4 nøkkelbarn (1958),
- 5 avkjølingsboks (idrett 1973), 6 menneskesilo (1965), 7 turistdiare (1972),
- 8 lårhøne (idrett 1968), 9 tamburmajorinne (1973), 10 koblingsklyse (1983),
- 11 gjerdesitter (1971), 11 froskeskudd (idrett 1969), 13 nettoman (1996),
- 14 murbrekker (idrett 1971), 15 myldretid (1955)

Oppgaver

- 1 Finn i ordsamling A nyord som betyr:
a tagger, b automat med frukt i, c ung jente, d påbygd rom (inngang) til campingvogn
- 2 Forklar hva de andre ordene i ordsamling A betyr. Drøft løsningene i klassen.
- 3 Finn i ordsamlling B ord som betyr:
a drilljente, b rusjtid, c boligblokk, d innbytterbenk i ishockey, e svært ivrig pc-bruker
- 4 Forklar hva de andre ordene i ordsamling B betyr. Drøft løsningene i klassen.
- 5 Nevn ord fra ordsamling B som i dag er vanlige i hverdagsspråket.
- 6 Finn ord i samlingene som du syns beriker språket. Snakk om disse ordene.
- 7 Gå på jakt etter nyord. Heng opp ei liste i klassen over nyord som dere setter pris på.

Nyorda gjør språket mer morsomt og spenstig

Mange nye kortformer av ord gjør språket lettint og mindre ordrikt. Når vi bruker nyordet å bleste i stedet for å skape blest, sparer vi ord. Likeens når vi bruker ordene å hage, å bense, å køe, å SMS-esse, å freelance, å ratte osv. Av sammenhengen skjønner vi hva slike ord betyr: Kristen Gislefoss værer på fjernsynet i kveld.

Husk: Den vanlige ordlista er ikke ei påbudsliste, den er ei tilbudsliste. Det er fint om du finner på ord selv.

Nynorsk jubilerer – 150 i år

I 1853 kom Ivar Aasen med det første utkast til det nye språket, landsmål som han kalte det. Senere ble denne målformen omdøpt til nynorsk. Det er stor forskjell på Aasens landsmål og moderne nynorsk. Språkhistoria gjør grundig rede for nynorskens utvikling gjennom 150 år.

Det er ikke bare nynorsken som har endret seg i disse åra. Nynorsk har også bidratt til at bokmålet stadig har nærmet seg talemålet og fått et mer norsk preg. En gang var målet for noen språkfolk at de to målformene skulle smelte sammen til ett språk, samnorsk. Det har ennå ikke skjedd, og det er lite trolig at det noen gang vil skje.

Noen synspunkter på sidemålsundervisning

NYNORSK OG BOKMÅL ER TO VARIANTER AV NORSK SPRÅK

Når elevene arbeider med sidemålet, må ikke undervisninga legges slik opp at elevene får inntrykk av at de arbeider med et nytt språk. Nynorsk og bokmål er to varianter av norsk språk. Storparten av de orda vi har bruk for til daglig, er de samme i bokmål og nynorsk. Det er bare skrivemåten som av og til er ulik. Det må komme klart fram at sidemålet representerer variasjonsbredden i norsk språk.

Grammatikken må knyttes til tekster

Det vil være tjenlig å gjennomføre sidemålsundervisninga som periode-lesing framfor å øremerke for eksempel ei norskttime i uka til sidemålet. Periodeundervisninga bidrar til å fjerne noe av fremmedspråkpreget som sidemålsundervisninga lett kan få. Akkurat som i hovedmålet må grammatikken knyttes til tekster som elevene arbeider med.

Grammatikken må ikke bli et hovedemne i sidemålsundervisninga, men tvert imot et underordna emne. Hovedsaka er at elevene får møte sidemålet som et levende dagligspråk.

Brukssjangrene må være godt representert

Elever som har nynorsk som sidemål, må få kontakt med nynorsk som et daglig skriftlig bruksspråk. Derfor må brukssjangrene være godt representert blant de tekstene som elevene skal arbeide med. Elevene må få opplysninger om at nynorsk har vært og er en sterk og levende del av norsk språk. Nynorsk og bokmål har vært sidestilte målformer her i landet i mer enn hundre år. Her i landet fins det fylker der hundre prosent av elevene i grunnskolen har bokmål som hovedmål, men det fins også et fylke der nær hundre prosent av elevene har nynorsk som hovedmål. Cirka en seksdel av elevene i grunnskolen har i dag nynorsk som sitt hovedmål.

Lytting på dagsnyttssendinger på nynorsk er en nyttig aktivitet. Elevene må så snart som mulig få skrive tekster på sidemålet, slik som blant annet "Nynorskskriveboka" (Aschehoug) legger opp til.

Det er viktig å finne fram til lesestoff som er så interessevekkende at elevene får lyst til å lese det - uten hensyn til språkform. Om de til og med skulle glømme målforma mens de leser, så er det bare bra!

Rett bruk av skiltegn gjør teksten lettere å forstå

Skiltegnene svarer til de pausene vi gjør når vi snakker. De gjør teksten lettere å forstå. Derfor er skiltegnene viktige virkemidler. Det fins flere eksempler på at plassering av et komma kan forandre meningen i en setning. Følgende setning stod på en reklameplakat: "Vent ikke, kjøp nå." En konkurrent flyttet kommaet ett ord mot venstre. Hva ble meningen nå?

En liten historie forteller om det samme: Læreren og vaktmesteren var ikke gode venner. En dag da vaktmesteren kom inn i klassen, skrev læreren på tavla: Læreren sier vaktmesteren er en tosk.

"Du har glemt å sette riktige tegn," sa vaktmesteren. Han gikk fram til tavla og satte tegn på denne måten: "Læreren," sier vaktmesteren, "er en tosk."

Hvilken bil ville du velge dersom du så disse to tekstene?

1 Mindre, bra bruktbil til salgs. 2 Mindre bra bruktbil til salgs.

Husk at komma er et pausetegn – bruk pauseregelen

Vi har sett at komma er et viktig tegn. Det er nyttig å huske på at komma er et pausetegn. Det viser at det skal være en kort stans når vi leser. Dette kan være til hjelp når vi spekulerer på om vi skal sette komma. Vi sier setningen inni oss eller leser den høyt og hører etter hvor det bør være en kort pause. Da har vi brukt den enkleste og viktigste av alle kommaregler: **Vi setter komma der det passer å gjøre en kort pause når vi leser.**

Du kan greie deg langt med pauseregelen som står ovenfor. Men pauseregelen kan ikke hjelpe oss i alle mulige tilfeller. Derfor fins det mange faste kommaregler. Se i lærebøker, ordlister m.m. Men husk: Vi setter sjeldent komma framfor at. Som regel skal det stå komma framfor men (hvis vi ikke bruker et annet tegn der.)

Avsnitt skaper orden og oversikt

Det er viktig for leseren at teksten virker oversiktlig og ryddig. Ved å bruke avsnitt kan vi skape orden og oversikt i en tekst. Avsnitt markerer et sterkere skille i teksten enn de vanlige skiltegnene. Hver gang vi er ferdige med ett moment og går over til et annet, lager vi avsnitt. Da har vi gitt følgende melding til leseren: Nå kommer noe nytt.

Hvor vil du sette avsnitt i brevet?

Hei Tore! Takk for brevet jeg fikk, og takk for sist. Det var hyggelig å ha deg på besøk i sommer, selv om du var en råtass på fotballbanen. Underarmsbeinet mitt gror nå så det freser i armen. Men det er litt irriterende med kløen under gipsen. Alle i klassen har skrevet navnetrekene på gipsen, så den blir nok verdifull en gang i framtida. Nå har jeg gått i 8. klasse på ungdomsskolen i over en måned. Jeg liker meg bra, selv om det er en del ting jeg kunne tenkt meg annerledes. Hvordan har du det, da? Har du fortsatt dilla på alt som heter data? Selv har jeg plutselig stor interesse for (hold deg fast!) frimerkesamling. Ha det bra da, og hils alle kjente. Gi Raggen noen gode klapp fra meg. Mange hilsener fra Siri.

I brevet bør det være minst seks avsnitt. Vis hvor du vil lage avsnitt slik: Skriv det ordet som står rett foran der du vil ha avsnitt i hvert tilfelle. Skriv de forskjellige ordene her.

Sett rett skilletegn – da blir teksten lettere å forstå

1 USKYLDIG

uskyldig herr dommer sa fangen
men dommeren han var en vrang en
han nikker og spør
du stjal jo litt før
nei dette er første gangen

Oppgave

Sett inn tre par hermetegn, to utropstegn,
ett spørretegn, to komma, et kolon, to punktum.

Fem ord skal ha stor forbokstav.

Når du har satt inn disse tegna, oppdager du at limericken blir lettere å lese.

2 OPPDRAGING AV SKRIKARUNGAR

ho remja og skrek støtt ho maren
fortvila vart mora ho karen
no syng eg ein song
sa karen ein gong
prøv først med det gode ba faren

Oppgave

Sett inn to par hermeteikn, eit ropeteikn,
tre komma, fire punktum. Sju ord skal ha
stor bokstav framst.

3 KJENNETEIKNET

da han odelsgut-per i frå flå
vart spurt kor er faren din nå
ga guten det svar
jau hos grisen er`n far
det er han som har skjermhuva på

Oppgave

Sett inn to par hermeteikn, eit spørjeteikn,
to kolon, eit ropeteikn, eit komma, eit punktum.

Sju ord skal ha stor bokstav framst.

Limericken er et lite dikt på fem verselinjer som er bygd opp etter et fast mønster. Først og fremst er limericken konsentrasjon av innhold.

Limerickforfatter: Jon Hildrum

4 VERDIFULL BIL

antonsen eide en bil som hadde sett sine
beste dager folk gjorde ofte narr av det
skrøpelige kjøretøyet hans
jeg vet hva du kan gjøre for å flerdoble
verdien av bilen din ropte jens da
han syklet forbi antonsen
ja hva da spurte antonsen nysgjerrig
fyll opp tanken flirte jens tilbake

Oppgave

Sett inn tre par hermetegn, et spørretegn,
et utropstegn, et komma, fem punktum.
Ni ord skal ha stor forbokstav.

5 LEOPARDJAKT

trine og tom var på jakt i afrika plutselig
kom en leopard byksende mot trine
skytt den på flekken brølte trine
hvilken flekk spurte tom

Oppgave

Sett inn to par hermeteikn, et utropstegn,
Et spørretegn, fire punktum.
Ni ord skal ha stor forbokstav.

6 FEILPLASSERT KOMMA

I ei avis stod det:

Hun sendte bud på dyrlege, og lensmann
og hunden ble avlivet.

Oppgave

Sett komma på rett plass.

7 EN LITEN GÅTE

Vi mennesker har ti fingrer på
hver av hendene fem og tjue
negler på hender og føtter.

Oppgave:

Gjør teksten korrekt ved hjelp
av komma.

Skriv-rett-ark

Nynorsk

A. Set inn rett ord. Vel mellom desse: kviskre/viske, vite/kvite, vore/kwart, godt/gått.

1. _____ år feirar vi 17. mai.
2. Eva vil _____ kva klokka er no.
3. Sjokolade smaker _____.
4. Stolane var måla _____.
5. Per har _____ heim.

B. Skriv det motsette av:

1. tørt v_____
2. tenne sl_____
3. kveld m_____
4. møtast sk_____
5. ofte s_____

C. Kvart av desse orda skal brukast *to* gonger. Set dei inn der dei høver: rev, ur, vise, lokk, rein.

1. Seterjenta song ein _____.
2. Det er mange steinar i ei _____.
3. Prøysen laga mang ei god _____.
4. Elg og _____ er hjortedyr.
5. Hønsetjuven var ein _____.
6. Onkel lova å _____ meg Oslo.
7. Ei klokke er det same som eit _____.
8. Båten sigla på eit _____ i sjøen.
9. Vask deg og bli _____!
10. Ho gav han ein _____ av håret sitt.

D. Set desse norske orda bak det framandordet som høver: hending, mottakar, fart, innfløkt, møte.

1. Tempo _____
2. Komplisert _____
3. Konferanse _____
4. Adressat _____
5. Episode _____

E. Skriv desse orda i ubestemt form fleirtal. Skriv òg kva kjønn orda har.
Eks.: tå – tær (hokjønn).

1. Fot _____
2. Skjerf _____
3. Bror _____
4. Bru _____
5. Båt _____

F. Skriv desse verba i preteritum (fortid).
Eks.: å fryse – fraus.

1. å skrive _____
2. å drepe _____
3. å vinne _____
4. å lyge _____
5. å sjå _____
6. å pipe _____
7. å skine _____
8. å stikke _____
9. å grave _____
10. å tyggje _____

G. Gradbøy desse adjektiva.
Eks.: sterkt – sterktare – sterkest.

1. mjuk _____
2. gammal _____
3. god _____
4. mange _____
5. mye _____

H. Skriv desse tala med bokstavar som rekkjetal.
Eks.: 11. = ellevtre.

1. 16. _____
2. 27. _____
3. 38. _____
4. 77. _____
5. 118. _____

Slik gjør vi det

Små drypp fra lærer til lærer

Morsomt å møte fremmedord på reisen

En av de mange gledene som reiser i fremmede land gir, er å støte på ord som ligner på dem en kjenner fra morsmålet. Dette gjelder først og fremst når en reiser i land utenfor de sentraleuropeiske, der en tror en at en ikke kjenner til språket i det hele tatt. Likevel, fra oppslag på flyplasser, plakater i butikker, avisar m.m. ser vi fremmedord som skrives nesten på samme vis som de gjør i vårt eget språk. Sannelig viser det seg at fremmedordkunnskapen er til god hjelp når vi skal tyde menyer, ord på tøyvaskeposen på hotellet m.m. Overalt i ellers fremmede omgivelser står de og rettleder oss. Skrivemåten varierer rett nok fra land til land, men vi kjenner igjen ordene selv om det i Polen står restauracja i stedet for restaurant. Autostrada, telefon, katalog og bank skrives som på norsk.

Mange elever reiser i dag til land utenfor det tysk- og engelskspråklige området. Enn om vi før avreisen oppfordrer dem til å samle forståelige fremmedord som de støter på under reisen. Fangsten kunne de så dele med klassen etter heimkomsten. En slik liten lystbetont lekse vil bidra til å skjerpe språksansen både hos dem som reiser og resten av klassen. En samtale om ordenes vandringer kunne utdype kunnskapene. Det fins mange ordbøker som er til god hjelp her.

Store forfattere har også sine knep når det stopper opp

Alle som skriver, sliter med stoffet. Også de store dikterne står fast nå og da. På dette feltet er det ingen forskjell på små og store skribenter. For elever som strever med tekstene sine, kan det være en trøst og kanskje en oppmuntring å vite det. Kan hende er forskjellen på de små og store dikterne at de store ikke ga opp når vanskelighetene meldte seg. De kjempet med stoffet og kom videre. Forfatteryket består av 95 prosent slit og svette og fem prosent talent, er det sagt.

Mange forfattere har fortalt om sine ritualer og små knep når skrivingen stoppet opp. Jan Kjærstad (f. 1953, fikk Nordisk råds Litteraturpris for 2001) fortalte i et intervju at han tror på slike knep når skrivingen stopper opp. Han tar for eksempel fram sin kostbare og magiske fyllepenn! Når den 17 karats gullsplitten skraper mot papiret, åpnes kildene igjen. "Når jeg ser det blinke i gullet, kjenner lukten av blekk i nesa, motstanden i papiret, da tenker jeg: Nå kommer det. Nå klarer jeg det."

Gleden over å gi tankene en klar og god form

Så kommer den berusende lykkefølelsen som overvelder både små og store når de finner de rette ordene og skrivingen glir lett. Det er skapergleden som alle som gir noe av seg selv, kan fryde seg over. Den følelsen må læreren hjelpe elevene med å registrere, holde fast på og glede seg over. Gleden ved å gi en uklar ide eller tanke en presis form, er stor.

"Jeg har fått et bedre liv av å skrive. Forfatterskapet har lært meg mye om meg selv." Herbjørg Wassmo

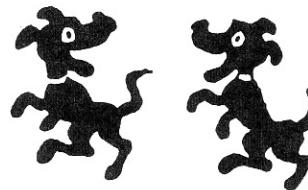
"Ingen tanke er ferdig før den er formulert i ord. Å skrive er å gjøre tankene ferdige," Sven Wernstrøm

"Lykken er å se uferdige tanker få en klar og god form."

Jon Elster

Skriv sant og saklig

Sakprosa er sanne, ikke oppdiktede tekster, som vi bruker når vi skal informere om noe eller påvirke noen. Framstillingsmåten er saklig og oftest objektiv. Vi kan bruke ulike typer språk når vi skriver sakprosa. Eksempler på sakprosasjangerer er artikler, intervju, referat, rapport, oppskrifter og bruksanvisninger.

- 1 I avisene finner vi ukeprogram for fjernsynet. Ta for deg ukeprogrammet, og skriv om de sendingene du ønsker å se i løpet av uka. Grunngi valgene dine. Overskrift: Dette ønsker jeg å se i fjernsynet denne uka.
- 2 Tenk deg at du er medarbeider i ungdomsbladet «Vi unge». Du får i oppdrag å skrive en artikkel i bladets ukentlige spalte «Ukens yrke». Du får selv velge hvilket yrke du vil skrive om. (Du kan gjerne flette et intervju med en yrkesutøver inn i artikkelen.) Lag selv overskriften til artikkelen.
- 3 Du er mor/far til en ungdom på din alder. Grei ut om denne ungdommen og om hvordan du oppdrar henne/ham. Overskrift: Slik skal en tenåring oppdras.
- 4 Lag et intervju med en eldre person om hennes/hans skolegang. Spør om hvilke fag de hadde, om bøker og hjelpebidrifter, om disiplin m.m. Lag overskrift selv.
- 5 Klassen din har bestemt seg for å lage ei «medlemsbok» der alle i klassen skriver en presentasjonsartikkel om seg sjøl. Skriv din sjølbiografi til denne boka.
- 6 Slik vil det se ut her om ti år. Tenk deg ti år fram i tida. Du tar en tur gjennom et område på heimstedet ditt. Velg selv ut et område. Grei ut om hva du ser.
- 7 Slik lager jeg og serverer favorittretten min. Skriv om råstoffene du vil bruke og om tillagingen av retten. Grei ut om festbordet du vil dekke og om hvordan retten skal serveres.
- 8 Klassen din skal være vertskap for en klasse fra vennskapskommunen i Danmark. Sett opp et program for de tre dagene besøket skal være. Gi gjerne utfyllende forklaringer til noen av programpostene du setter opp.
- 9 Slik ville jeg kle meg til fest dersom jeg kunne kjøpe inn klær og utstyr uten tanke på hva det kostet. Beskriv hvordan du ser ut når du har fått på deg all feststasen.
- 10 En av dine brevvenner har fått et kjæledyr. Denne personen ber deg om råd når det gjelder oppdragelse og stell av kjæledyret. Skriv et brev der du gir vedkommende råd og opplysninger om dyrestell.
- 11 Du besøker et sted der du får god kontakt med ungdommene og ungdomsmiljøet. Noe av det ungdommene driver med her, kan vi sannelig gjøre heime også, tenker du. Skriv et brev til en kamerat heime og fortell om ungdomsaktiviteten på det stedet du gjester.

Slik blir du en bedre skriver – åtte forslag

1. Vil du bli en god skriver, må du skrive mye

Samme regel gjelder her som for alle andre ferdigheter: Øve, øve, jevnt og trutt og tapert, det er ting! Den som vil bli en god skriver, må skrive mye, helst hver dag.

2. Tro på egen skriveevne – samarbeid

Den beste måten å drepe ”jeg kan ikke skrive”-holdningen og få energi til framgang, er å samarbeide. Bruk den positive responsteknikken fra prosessorientert skrivemetodikk. Ros hverandres prestasjoner. Det gir skrivelyst og skriveglede. Det fins alltid roser blant tistlene.

3. Begynn der du har lyst

Skriv ned det du først kommer på. Strø innfallene ned på papiret. Etterpå kan du sette sammen de forskjellige tekstdelene til en helhet som består av innledning, hoveddel og avslutning, dersom det hører. De fleste tekster er ”lappetepper”.

4. Si det uten å si det direkte

En god skjønnlitterær forfatter antyder, han gir opplysningene indirekte. Teksten skal blunke til leseren og si: ”Jeg inneholder mer enn du ser første gang du møter meg!”

På den måten skaper forfatteren spenning og forventning hos leseren. I en god skjønnlitterær tekst kan det som ikke blir sagt rett ut, være det viktigste. Når leseren selv dikter sine livserfaringer inn i teksten, føler vedkommende at han har hatt stor leseglede. Mer enn halvparten av leseropplevelsene som leseren får når han leser en skjønnlitterær tekst, kan stamme fra leserens egen fantasi.

HUSK: Den sikreste måten å kjede en leser på, er å fortelle alt rett fram.

5. Gi personene dine sær preg

Dersom leserne skal huske personene i tekstene dine, må du gi personene sær preg. Det kan være noe spesielt med utseende, de kan bevege seg på en særegen måte, de bærer karakteristiske klær eller smykker, de kan ha spesielle fakter og et særegent vis å ordlegge seg på. Folk som skriver studerer ofte mennesker grundig. Så ”låner” de trekk fra disse levende modellene når de bygger opp personene sine. Vær nysgjerrig på dine omgivelser og dine medmennesker. I mange litterære verk om vi kjenner igjen personer fra dikterens tekster.

6. Bruk alle sansene

Skriv ikke bare ned det du ser, men få også med det du smaker, hører, lukter, føler og tenker. En tekst som formidler varierte sanseinntrykk, får et engasjerende og personlig preg og skiller seg positivt ut fra frasefylte og overfladisk refererende tekster.

7. Varier ordbruken, ta i bruk språklige virkemidler

Unngå gjentak av de mest vanlige ord. Bruk gjerne synonymordbok. Språklige virkemidler som kontraster, gjentakelser, språklige bilder, besjeling osv., gir liv og variasjon i tekstene dine.

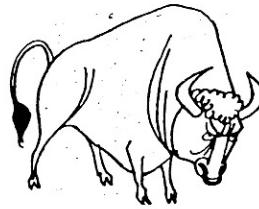
8. Stryk ”tomme” ord og setninger

Stryk ord og setninger som ikke sier noe nytt. Mange forfattere skjærer bort mer enn halvparten av stoff under den siste finpussen.

Huset mitt har brunne ned.
No kan eg alltid
sjå på månen

Haiku-dikt

– tankevekkende minipoesi

Vi vil unne flest mulig gleden av å bli kjent med en nokså spesiell form for diktning, haikudiktinga.

En kort innføring

HAIKU er en japansk diktform med to, tre eller fire linjer. Hvert dikt skal inneholde et ord som binder diktet til en årstid (kigo). Årstida kan nevnes ved navn med en fugl, et dyr, en blomst, et insekt, en måne m.m. som er typisk for årstida. (Kirsebæblomst, høstmåne). En tid etter 2. verdenskrig ble også Hisroshima brukt som kigo i en mengde haiku. Basho (f. 1644) regnes som «far» for den nyere form for HAIKU-dikting.

I haust og måneskin
går vi saman heim
Eg
og min skugge

Utpå marka står ein mann
bøygd over ein blome
Kva skal han
med sitt lange sverd?

Soppen
som ber døden i seg
Like vakker
som eg trudde

Doggdråper
ditt andlet
i alle

Vinterens første snø
Gjennom det kvite drev
kviskrar våren

Også for loppene
må natta falle lang
og einsam

I natt
gjekk ein mann framom
spelande på fløyte
Våren –

Han understreker at et haikudikt skal uttrykke livsvisdom ved å skildre enkle hendinger.

«Eit dikt eig den djupaste sanning einast når det er like einfelt som eit barns ord», sier en annen japansk dikter, Mutshohito.

Det usagte

En haiku-poets oppgave er å gi leseren et tankekorn, som en håper vil slå rot og finne vekstmuligheter i leserens sinn. Det usagte er alltid det viktigste i en haiku. Hver enkelt leser kan derfor, ut fra sin forutsetning, bygge sitt tenkemønster på diktereins tankekorn.

HAIKU – diktinga er populær

Haiku er en meget populær diktform i Japan. Det utgis tallrike HAIKU-tidsskrifter, avisene har HAIKU-spalter, det finnes haiku-klubber m.m.

Alle japanere med respekt for seg selv, skriver før eller siden en haiku. Ordene i dette haiku fra 1700-tallet gjelder også i dag:

*Månen bryt fram
Tru nokon sit
utan pennen i hand
i kveld?*

Hvilket av haikudiktene på denne siden likte du best? Les diktet for klassen og si hvilke tanker diktet ga deg.

På internett fins det mye stoff om haikudikting, blant annet på denne adressen:
<http://www.toyomasu.com/haiku/haiku-n.html>

Et dikt må leses som et kjærighetsbrev

Et dikt må leses som et kjærighetsbrev. Ofte er det mellom linjene at det viktigste blir sagt.

Når vi blir engasjert av diktet, bygger vi inn våre egne tanker. Vi flytter inn i den virkeligheten som vi kjenner oss igjen i og blir meddiktere. I diktet møter vi oss selv og andre.

Men vi får ingenting gratis når vi leser dikt. Vi må bruke fantasien og tankene våre om vi vil ha utbytte av diktlesningen. Vi må legge følelser inn i ordene og prøve å lure mest mulig innhold ut av de få ordene som et dikt ofte består av.

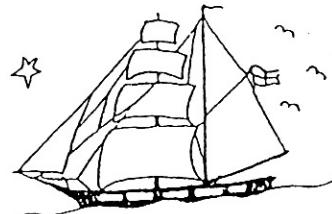
Å lese dikt er å sortere. Det kan hende at det bare er en liten del av diktet som taler til oss.

Diktet er innholdsrikt

Det kan ligge svært mye innhold i et kort dikt. Les dette haiku-diktet. Hvilken historie ser du for deg?

En stille høstlig aften
minnes jeg fjerne år.
Mors dempede stemme.
Fars langsomme skritt.

Les flere haiku-dikt side 14.

Hva er typisk for dikt?

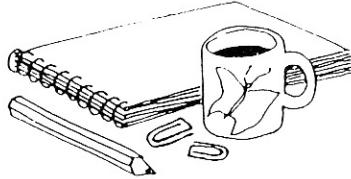
Slik svarer elever:

- Linjene er kortere enn i andre sjanger. Ofte er diktet oppdelt i flere vers.
- Diktet har et mer personlig innhold enn andre tekster.
Ordet jeg blir brukt ofte.
- Diktet krever at vi leser det langsomt, ofte med pauser slik at vi får tenke.
Det ligger mange tanker i få ord.
- Diktene kan ha rim og rytme, noe som gjør at de blir gode å lese.
- I diktet finner vi ofte andre ord enn i vanlig tekst.
Ett ord kan bety flere ting.
- I diktet sies det mye med få ord.
- Diktet forteller ofte om følelser og viser oss livet på en annen måte enn andre sjanger gjør.
- Mange dikt har et eventyrlig og fantastisk innhold.
- I diktet finner vi spesielle språklige bilder og sammenligninger.
- Mange dikt kan synges.
- Klangen i ordene og rytmen i verset er med på å få fram innholdet i diktet.

Diskuter punktene ovenfor i klassen. Hvilke punkt er de viktigste, synes dere?

“Tre ord på snei” – om minnebøker

Dagens barn og unge har hørt om minnebøker. Noen har fått slike bøker som gave og har skrevet minnevers til kamerater. Foreldre, besteforeldre og oldeforeldre har vist fram sine minnebøker og lest opp vers fra bøkene. Mange av versene har gått i arv fra generasjon til generasjon. Noen av diktene er skrevet av kjente forfattere, og står i sangbøker, men de typiske minneversene er anonyme. Akkurat som eventyrene og folkevisene. Minneversene avspeiler livsholdninger. De bærer preg av den tiden de er skrevet i. Minnevers egner seg godt som tema- eller prosjektarbeid.

*Kjære venner og venninner
hjelp meg her å samle minner.
Vennligst skriv med penn og blekk,
ingen blader rives vekk.*

Litt poesibok/minnebokhistorie

En regner poesibøkene som en forløper for våre dagers minnebøker. Disse poesibøkene var kjent allerede i begynnelsen av 1800-tallet. Piker som tilhørte overklassen, skrev småvers til hverandre i poesibøker, som var små vakre album.

Det var ikke uvanlig at det ble skrevet på fransk. Rundt diktene finner vi akvareller og annen utsmykning, ofte blomster og engler.

Omkring midten av 1800-tallet hadde skikker med minnebøker brent seg også til middelklassens ungpike. Versene som nå ble brukt, stammet vanligvis fra samtidens diktere. Nå og da ble versene omskrevet for at de skulle passe bedre på mottakeren. Diktene handlet vanligvis om vennskap og kjærlighet.

Omkring 1900 finner vi poesibøkene i alle lag av folket. Emnekretsen i diktene utvides. Omtale av materielle verdier kommer nå oftere inn. Ønsker om mette mager, fine hus, snill ektefelle og god inntekt flettes inn.

Fra omkring 1930 blir poesibøkene mindre alvorlige, nå brukes også humoristiske smådikt. Vakre blå fioler blir nå og da byttet ut med for eksempel tistel:

- Når en tistel du ser på livets vei, bryt den av og tenk på meg.

Men fremdeles blomstrer de gamle romantiske kjønnsdiskriminerende versene frodig i minnebøkene, noe som kanskje viser at minneskriverne ikke er så bevisste når de følger tradisjonene og setter seg ned og skriver vers til hverandre.

En liten bukett minnevers

Den største gleden du kan ha,
det er å gjøre andre glad.

Hold vennskap med mange,
men troskap med få.

For det er ikke alle
som du kan stole på.

Putt dine sorger
i en gammel sekk,
og kast den vekk,
langt, langt vekk.

Øyet kan gråte,
og munnen kan le,
men sorgen i hjertet
kan ingen se.

Når du velger deg en mann,
velg da en med god forstand,
som kan rydde, stryke, stelle,
som kan vaske lille Pelle.

Elsk din kone
og kyss hennes munn:
Da vil du bli lykklig, sunn.

Denne boken er til gavn.
Berit er mitt navn.
Finner noen den på gaten,
bor jeg her i denne staden.
Min adresse er som før:
Opp en trapp og inn en dør.

Oppgaver med utgangspunkt i minnevers

A. Oppgaver

Skriv ned så mange minnevers som mulig.
(På internett fins mange minnevers)
Gruppér versene etter innholdet. Forslag til gruppering:

1. Minner der den som skriver, ber om å bli husket.
2. Minner som handler om kjæresten og forholdet jente/gutt.
3. Minner som roser eieren av minneboka.
4. Humoristiske vers.
5. Regligiøse vers.
6. Andre minner.
7. "Hjørneord", kryssord e.l.

De tradisjonelle minneversene har vært i bruk i over hundre år her i landet. De står derfor i tusenvis av minnebøker. Egentlig sier de nokså lite, og mange av versene er også skral diktning.

Ville det ikke være artigere med noe mer originalt – med vers som en lager selv? Med slike vers ville minnebøkene virkelig bli både verdifulle og morsomme.

B. Oppgave

Dikt noen minnevers. Lag en "minnevegg" i klasserommet med gamle og nye minnevers.

- C. Hvilke minner ville du ha skrevet til dine venner i dag? Kom med forslag.
- D. Hvilke minner skrev dine foreldre/beste-foreldre/oldeforeldre? Spør og skriv ned.
- E. Hvilke holdninger til kjønnsroller, materielle verdier, lykke m.m. kommer fram i minneversene? Velg ut noen minnevers, og gjør rede for hvilke holdninger hvert av dem inneholder.

Eksempler på nyere minnevers

Elsk din mann
og stopp hans hoser.
Da skal du vandre
på røde roser.

P.S.
Det er ikke sant
med de røde roser.
La heller din mann gå
med fillete hoser.
Hilsen Mette, 11 år

Ut i lykkens røde bil
kan du kjøre mil på mil.
Men så viktig når du kjør,
er å velge rett sjåfør.

Elsk din mann

og stopp hans pipe,
så blir han hos deg,
det kan du begripe.
Mats

Heia Titten,
du er fin.
Du skal få
en flaske vin.

Om den blir
så altfor sterk,
får du kanskje
hodeverk.
Aksel

Tre ord på ruten

farg ikke truten.
Til Liv fra Stein

Tre ord i kroken
gjem denne boken.
Arne

Elsk han og
stryk han som katten,
så blir han hos deg
hele natten.
Lise

Hallo Else,
som på skolen går,
husk at skoletiden
er de beste år.
Erna

Ta en sjekk før du leverer teksten

Denne språksjekken omfatter fire felt: rettskriving, tegnsetting, avsnitt og setningene.
Se nøye over hvert av disse feltene før du setter godkjenningskryss.

A Rettskriving

1 dobbelt / enkeltkonsonat	0	NOEN ENKLE REGLER Etter lang vokal skriver vi enkel konsonant.
2 sk- / skj- / sj	0	Etter kort vokal skriver vi som oftest dobbeltskifte .
3 j- / gj- / g- / hj-	0	Å er infinitivsmerke og kan bare stå framfor et verb i infinitiv.
4 å / og	0	
5 da / når	0	Da bruker vi om noe som hendte en bestemt gang. Når bruker vi om noe som kan hende flere ganger.
6 ett eller to ord	0	
7 stor / liten bokstav	0	De bruker vi først og fremst når ordet er subjekt. Dem bruker vi i de fleste andre tilfeller.

B Tegnsetting

1 komma	0	Det vanligste er at ordene skrives hver for seg . Eks.: i dag, til sist, om lag, i orden, for at
2 hermetegn, kolon	0	Vi lager avsnitt hver gang vi er ferdige med ett moment og går over til et annet.
3 punktum, utropstegn	0	

C Setningene

1 variasjon ved innledningene av setningene	0
2 stryk "tomme" ord og fyllord	0

D Avsnitt m.m.

1 avsnittsinndelinger	0
2 bruk av marger	0
3 tydelige bokstaver	0

Hva bør du spesielt arbeide med i framtidige skriftlige arbeider? _____

Hva skjer når vi leser?

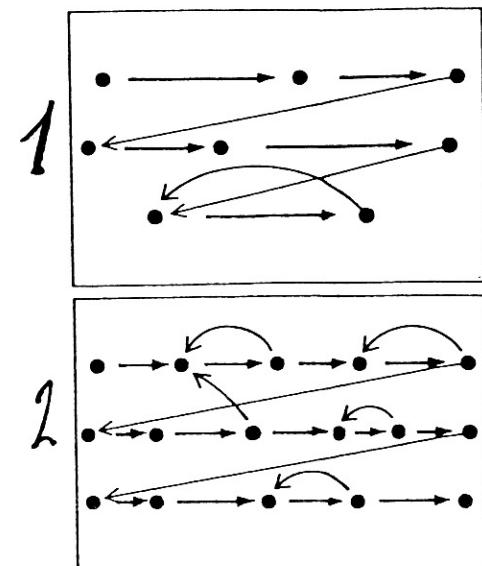
Hva er det egentlig som skjer når vi leser? Mange tror at øynene vandrer rolig fra ord til ord bortover linjen, at de flytter seg ned til starten av neste linje og fortsetter likeens der osv.

Slik er det ikke. Nei, øynene fungerer som et flyttbart fotoapparat som raskt "tar bilder" av større eller mindre deler av teksten på linjen. Hele tiden flytter de seg rykkvis fram over teksten. Bare når de "tar bilder", **fikserer**, står de stille. I disse korte øyeblikkene **leser** vi. Mens øynene flytter seg langs linjen eller nedover på siden, ser vi ingenting. En god leser ser flere ord, kanskje hele linjen i hver fiksering. Han har trent opp sin emne til å **lese i fraser**, dvs. han knytter sammen de ordene som hører i hop.

(Dersom en brått slukker lyset mens en person leser høyt, vil denne personen, dersom han er en god leser, fortsette å lese noen ord etter at det er blitt mørkt i rommet.)

En utrenet leser lar øynene stoppe ved hvert ord, han leser ikke i fraser. Denne leseren får en svært langsom lesetakt. Han utnytter ikke den muligheten øynene har til å lese i hurtige rykk. Dermed blir teksten opphakket, og det blir vanskelig å oppfatte innholdet. Når leseren er kommet til slutten av linjen, har han glemt hva som stod i begynnelsen.

Oftest går også øynene tilbake til det han nettopp leste, for han vil se nærmere på et vanskelig ord eller et fremmedord som han ikke fikk med seg den første gangen han leste teksten.

OPPGAVER

A De to illustrasjonene på denne siden viser på en forenklet måten hvordan to elever leser samme tekst. Studer illustasjonene, og svar på oppgavene.

- 1 Punktene markerer fikseringer. Forklar hva en fiksering er.
- 2 Hva betyr de vannrette pilene?
- 3 Hva skal de diagonale pilene illustrere?
- 4 Hva betyr de krumme pilene?
- 5 Ved hjelp av illustrasjonene skal du sammenligne leser 1 og leser 2. Forklar hvorfor den ene må være en mye bedre leser enn den andre.
- 6 Hva må den utrenede leseren arbeide med for at leseteknikken hans skal bli bedre? Forklar.

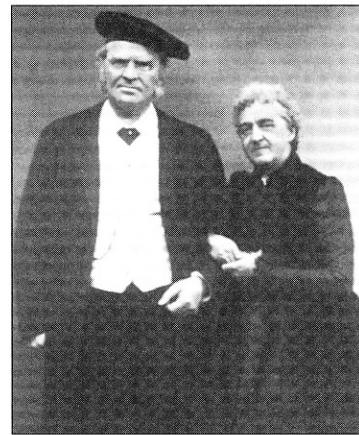
B Dersom du skal få mening i en tekst når du leser, må du raskt se hvilke ord som hører sammen. Skriv av teksten nedenfor og sett klammer under de ordene som hører sammen.

Når hun leste tenkte hun nesten alltid på andre ting. Rett som det var tenkte hun at hun stod i en klesbutikk. Der hang det vakre klær overalt. Hun så for seg en badedrakt. Da var tankene hennes på badestranda der bølgene slo innover den kvitthvide stranda. Hun så for seg fargerike parasoller og hørte glade stemmer. "Du må konsentrere deg om teksten," sa hun til seg selv. Etter at hun hadde øvd seg på det en tid, gikk det bedre med lesingen. Hun syntes arbeidet med leksene gikk bedre, og det hele ble mer interessant.

Hvor har du satt klammene? Sammenlign det du har gjort med det de andre i klassen har utført. Diskuter leseteknikker.

Aulestad – dikterheim med mange minner

Karoline og Bjørnstjerne Bjørnsons heim i Gausdal, er den mest besøkte dikterheimen i Norge. Bjørnsons tekster er nok ikke de mest leste i dag. Men vi synger ”Ja, vi elsker –” ved høytidelige anledninger, og nylig ble det laget en film med utgangspunkt i Bjørnsons bok ”Fiskerjenten”, så den gamle dikterhøvdingen er fortsatt aktuell. Hans mektige røst ble i sin tid hørt både her heime og i utlandet, og han sa sin mening om det meste. Med sine 30.000 brev og 60.000 artikler, foredrag og taler ved siden av sin dikting, er han den mestproduserende forfatter i Norge. ”Jeg levde mer enn jeg sang,” sa han.

Bjørnson kom til Aulestad i 1875. Noen venner hadde ordnet med kjøpet av den tidligere skystasjonen i Gausdal. Bjørnson ønsket en eiendom på norsk jord etter lange utenlandsopphold. Staten overtok dikterboligen i 1934 da Karoline døde vel 98 år gammel, men gården drives nå av en av dikterens etterkommere, nemlig oldebarnet Torbjørn.

Norsknytt syntes det passet godt å besøke Aulestad i 2003, hundre år etter at Bjørnson som første nordmann, fikk nobelprisen i litteratur. Dette var en omstridt tildeling to år før unionen med Sverige ble oppløst. Bjørnson skal ha sagt at han gjerne ville ha delt prisen med Henrik Ibsen som da var blitt verdensberømt for sine skuespill. Men den medaljeglade Ibsen fikk mer kelig nok aldri noen nobelpris.

Bjørnstjerne Bjørnson var en selvbevisst herre. En av de mange historiene som vitner om det, skriver seg fra nobelfesten i Stockholm. Her ville han gå inn en bakveg, men ble stoppet av en vaktmann. ”Kjenner De ikke meg da?” ropte Bjørnson brysk. ”Jeg er Norges største dikter.” ”Unnskyld,” sa vaktmannen. ”Vær så god, gå inn herr Ibsen.”

Et besøk på Aulestad gir et tydelig bilde av den store betydning som Karoline hadde både for Bjørnsons dikting og for driften av gården. I andre etasje hadde hun sitt vesle kontor utenfor Bjørnstjernes store dikterrom. Hun sørget for at han fikk ro til sin dikting og – ikke minst – hun renskrev alle hans manuskripter. Så rik på imulser som han var, kunne det være trygt å ha en sindig person til vurderings- og rettearbeidet. Manuskriptet til ”På Guds veie” skal hun visstnok ha renskrevet hele åtte ganger før hun og ektemannen ble enige om innholdet. Karoline var drivkraften bak gårdsbruket, hun førte regnskapet, holdt orden på økonomien og planla reiser. Nesten hver vinter var de i utlandet. Bjørnstjernes reiste også alene på lange foredragsturneer og skaffet penger blant annet til driften av storgården Aulestad. Karoline bodde etter Bjørnstjernes død, i 24 år på Aulestad. Han hadde sagt at hun ikke fikk kle seg i svart sørge-drakt, derfor ble hun kjent som den hvite dame på Aulestad.

Omviseren fortalte at alt på Aulestad står som det gjorde på Karoline og Bjørnstjernes tid. Rommene, møblene, maleriene, fotografiene, gavene og utmerkelsene gjør personene som har bodd her, levende.

Rommene virker overlesset av ting, men slik ville de ha det. Bjørnstjerne sa at Karoline hadde omskapt Aulestad til ”det hushyggeligste i hele Norden”.

Familien Bjørnson var på mange måter forut for sin tid. Gården ble drevet som et mønsterbruk. De fikk i gang eget elektrisk kraftverk allerede i 1890-årene, en mengde lyspærer lyste opp hele huset. De satte forbud mot røyking i oppholdsrommene, de røykende gjestene måtte gå til et rom Bjørnson kalte ”grisebingen”. Under et bekkefall nær gården anla Bjørnson en ”styrt”. Her tok han en kald avrivning om morgenen og forlangte at hans gjester også skulle gjøre det samme. Bare de mest selvbevisste, for eksempel Alexander Kielland, hadde mot til å protesterte.

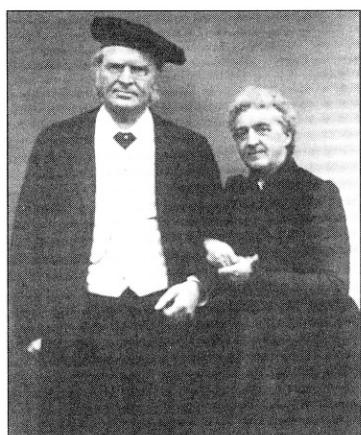
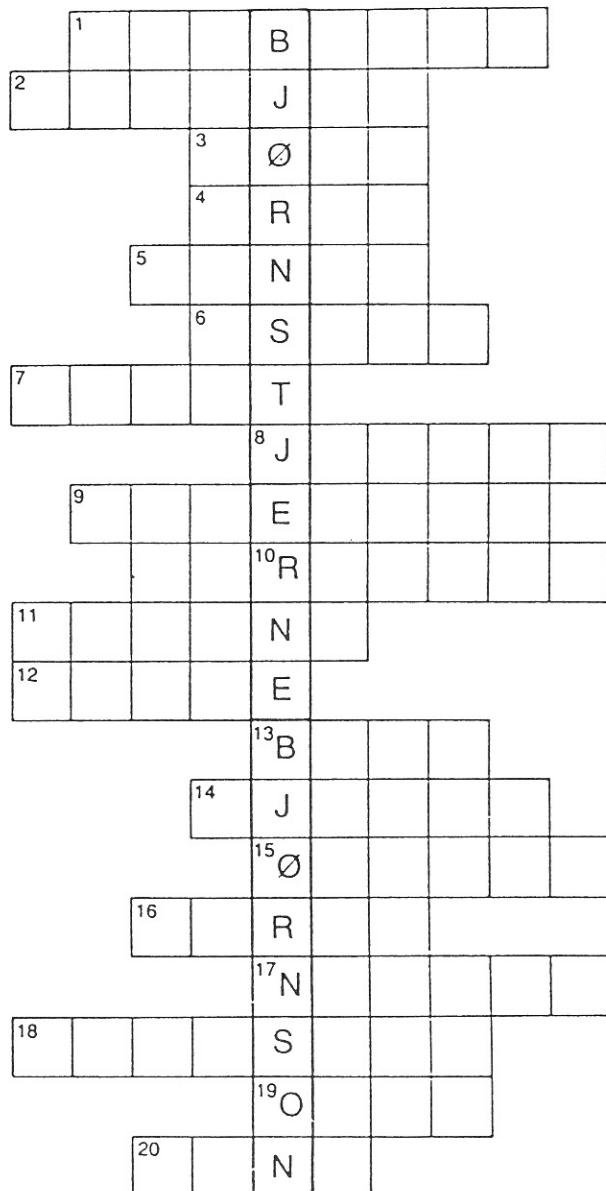
Besøk på Aulestad gir fornyet interesse for Bjørnson og hans dikting - og for de mange sentrale personene i samtiden som hadde tilknytning til og besøkte den vakre dikterheimen der de nordiske flagg pryder fronten av huset.

Hva vet du om Bjørnstjerne Bjørnson og diktina hans?

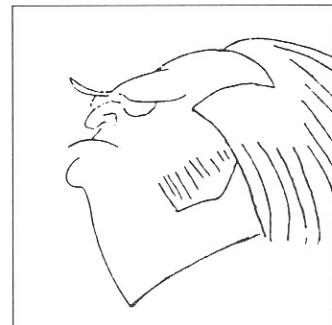
Ruteord: Bjørnstjerne Bjørnson

Fyll svarene inn i rutene

1. ----- Granlien, mannlig hovedperson i "Synnøve Solbakken"
2. ----- Gjelline, episk dikt (1870)
3. "---- ditt hove du raske gutt", sang fra "En glad gutt" (1860)
4. Tittelen på en av "bondefortellingene"
5. "Paul ----- og Tora Parsberg", skuespill (1898)
6. Tragisk mannsperson i "Synnøve Solbakken"
7. ----- Nordistuen, kvinnelig hovedperson i "En glad gutt"
8. "Fisker -----", roman (1868)
9. I denne måneden i 1832 ble Bjørnstjerne Bjørnson født
10. Bjørnstjerne Bjørnsens hustru (forenavn)
11. Bjørnstjerne Bjørnsens fødested
12. Bjørnstjerne Bjørnson gikk på skole i denne byen fra 1843 til 1849
13. ---- skolemester, person i "En glad gutt"
14. Hovedpersonen i skuespillet "En fallitt"
15. ----- Pladsen, hovedperson i "En glad gutt"
16. I denne måneden i 1910 dødee Bjørnstjerne Bjørnson
17. I denne kommunen bodde Bjørnstjerne Bjørnson i guttedager
18. Bjørnstjerne Bjørnsens hjem fra 1874
19. "---- Trygvason", dikt (1872)
20. "---- Sverre", skuespill (1861)

Bjørnstjerne Bjørnson virket stor og mektig når han stod på talerstolen, men han var en heller kortvokst berre 1,72). Han gjorde sin hårmanke bøy og brukte sko med høye hæler for å få større pondus. Karoline som var skuespiller, født i Bergen, var 1,51 cm.

Norsk kryss 3 – 2003

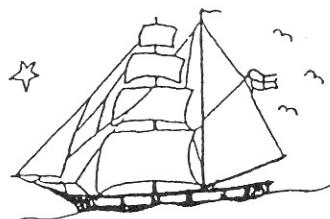
Hovudemne: Synonym, framord m.m.

Nynorsk

Vassrett:

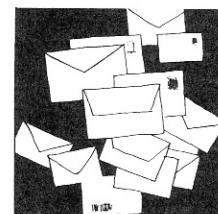
1. Møblane
9. Synonym til målvakta
10. Synonym til okse
11. Synonym til karar
12. Synonym til læresetning
15. Synonym til type, sort
16. Blomsterlaus plante
17. Hurtig løp (om hestar)
18. Synonym for båt
20. Personleg pronomen (omvendt)
21. Den vesle senga
22. To like konsonantar
23. Synonym tilk motta, arve
24. Synonym til elev
27. Framfor hokjønn
28. Synonym til mora seg, flirte
29. Solgud/morene
30. To vokaler
32. Synonym til tilstrekkeleg, fullt
34. Farge
36. Nynorsk for spise
37. Synonym til sørgelegen (framord)
41. Brutto - tara =
43. Uavgjort sjakkspel
44. Postsendingane
45. Synonym til beltet
48. Synonym til stille, fred
50. Tidsavsnittet
52. Antonym til full
53. Den bokstaven vi oftast skriv
54. Enorm gjenstand
56. Synonym til å få seg mat
57. Synonym til tina, bråna
58. Synonym til tjuveri, plyndring
60. Synonym til tråkk, flyging, farting
61. Hannfuglen

18 vassrett

Loddrett:

1. Synonym til førarkortet
2. Synonym til emne
3. Bilmerke
4. Antonym til kortvarig
5. Gutenamn/boktittel av Bjørnstjerne Bjørnson
6. Som 41 vassrett
7. Synonym til kraft, arbeidsemne
8. Synonym til stoppestaden, haldeplassen
9. Gudshus
13. Eventyr
14. Synonym til presang (omvendt) bokmål
19. Eventyrbror
20. Synonym til glaner, kikkar
21. Synonym til vanskelege
25. Synonym til heidra
26. Kjentmann til sjøs
31. Synonym til titte, glo (omvendt)
33. Dyr med lang, tjukk hale og symjehud mellom tærne
34. Par (omvendt)
35. Avgangsprøve (framord)
38. Synonym til freden, stilla
39. Synonym til fengsel
40. Synonym til etterlikne (framord)
42. Synonym til uvissa, skepsisen
44. Synonym til jøklar
46. Synonym til ansar, bryr seg om
47. Som 52 vassrett (omvendt)
49. Hanndyr
51. Demning, bølgjebrytar
55. Varmekjelde
59. Bokføringsuttrykk
62. På bilar frå Romania

44 vassrett

Norsk kryss 3 – 2003

Nynorsk

Hovudemne: Synonym, framord m.m.

Også oppgåvene nedanfor må vere rett utfylt om du skal vere med i trekninga om bokpremiar.

Stadnamn/diktarnamn

Kva for ein diktar kan knytast til kvart av namna nedanfor?
(Du kan velje mellom namna i ramma)

1. Alvdal

2. Bjerkebekk

3. Alstahaug

4. Odense

5. Prestvegen

6.. Røros

7. Aulestad

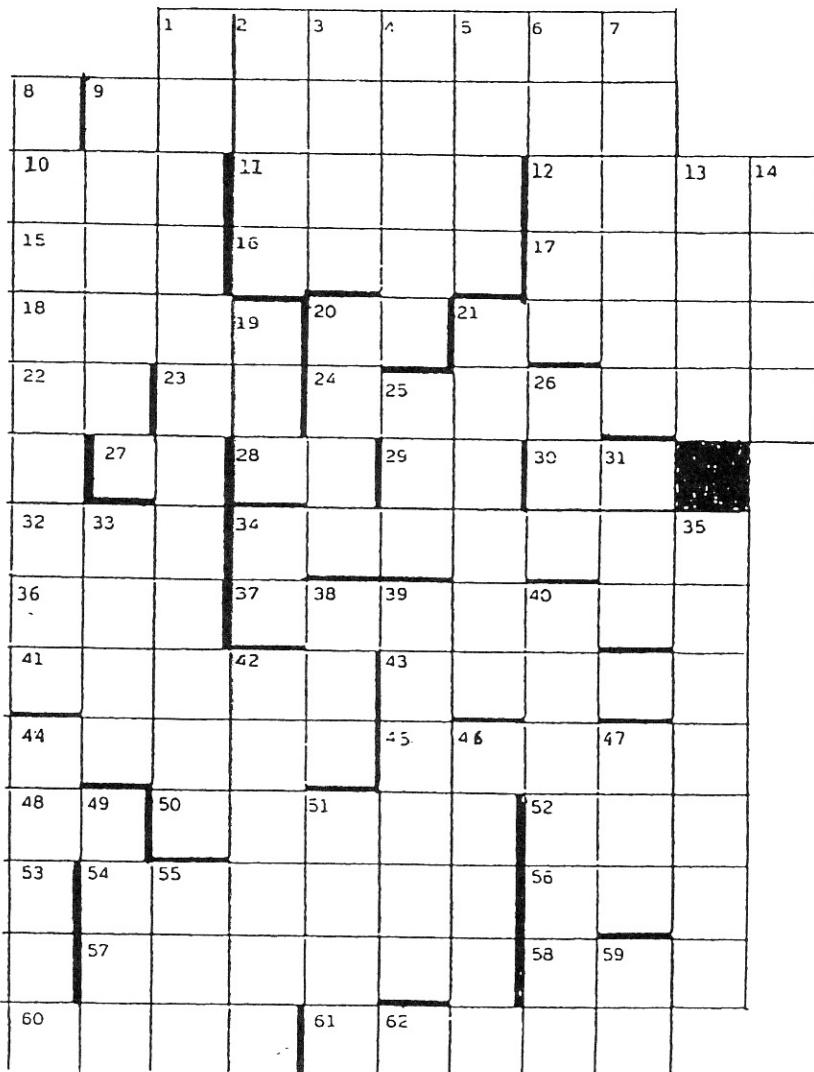
8. Nørholm

9. Venestøp ved Skien

10. Jøa i Namdalen

Knut Hamsun, Sigrid Undset,
Bjørnstjerne Bjørnson, Alf Prøysen,
Johan Falkberget, H. C. Andersen,
Petter Dass, Olav Duun, Kjell
Aukrust, Henrik Ibsen

Løysinga sender du til NORSKNYTT v/Jon Hildrum,
postboks 399, 7801 Namsos, innan 1. november 2003.
Du deltek da i loddtrekninga om ungdomsbøker

Bruk dei store trykkbokstavane (versalane) når du løyser kryssord:
ABCDEFGHIJKLMNPQRSTUVWXYZÆØÅ

Namn: _____ Klasse: _____ Skule: _____

Adresse: _____

Kva syns du om vanskegraden på oppgåvene?

lett   middels   vanskeleg

Norsk kryss 3 – 2003

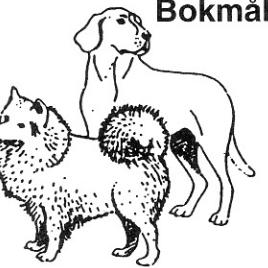
Hovedemne: Fremmedord

Vannrett:

1. Tømmer et skip for last
5. Røverne, forbryterne
11. Underlag i seng
12. Smal vei (omvendt)
14. Fjære, lav-vann
15. Ujevn
16. Rimer, fryser
17. "Orkester" med to musikere
18. Erte, terge
19. Merkelig, underlig
20. Lærling på skole
22. Smart (omvendt)
25. Fengsle
28. "----- på Mo", guttenavn
30. Alfabetnaboer
32. Utrope til vinner/guttenavn
33. Foran hankjønnsord
34. Lete, etterforske
35. Hurtige, snare
36. Tanke, innfall
37. --- te, utbytte av penger
39. Eventyrbror
40. Vakre
42. Skolestyrer
46. Bestenoteringer (f.eks. i idrett)
49. Trene
51. Show, underholdningsprogram
53. Gammel fortelling
54. Finnerlønn
55. Garnbunt
57. Uttale, ytre seg
58. Oppmerksomme, nysgjerrige
62. Ukjent (to like bokstaver)
63. Arrangement, tilstelning
65. Gårdsplass
66. Asbjørnsen og --- (eventyrsamlere)
67. Lurer, bløffer
69. Mannlig søskensbarn

Loddrett:

2. Nes, utstikker
3. Stav, stang
4. Antonym til 1 vannrett (omvendt)
5. Vide, rommelige
6. Sykebil
7. Granner
8. Plage, ergre (fremmedord)
9. Ferie-reisende (omvendt)
10. Nesten blink
13. Veddeløpshesten
21. Forkaste; kassere
23. Lage uro, støy
24. Bikkjer/poststed 2637
26. Linje, stripe
27. Utførelse
28. Grimase, ansiktstrekning
29. Tenne (f.eks. et bål)
31. Flyselskap (forkortning)
38. Redd, urolig (fremmedord)
41. Brorsønn eller søstersønn
42. Dempe
43. Nørte, fikk til å flamme
44. Steinur
45. Årsak
47. Olav ----- (norsk konge)
48. Ettermat (etter hovedretten)
50. Vansklig, innfløkt
52. Titte (omvendt)
54. Eiendomspronomen
55. Si, uttale
56. Terge
59. Pålegg (omvendt)
60. Spise
61. Reise, utflukt
64. Antonym til dag
68. Ordne (f.eks. en seng)

Bokmål

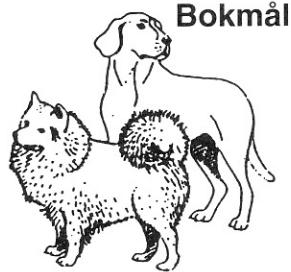
24 loddrett

Bruk de store trykkbokstavene når du løser kryssord:

ABCDEFGHIJKLMNOP
QRSTUWYZÆØÅ

Norsk kryss 3 – 2003

Løsningen sender du til NORSKNYTT v/Jon Hildrum,
postboks 399, 7801 Namsos, innen 1. november 2003.
Du deltar da i loddrekningen om ungdomsbøker

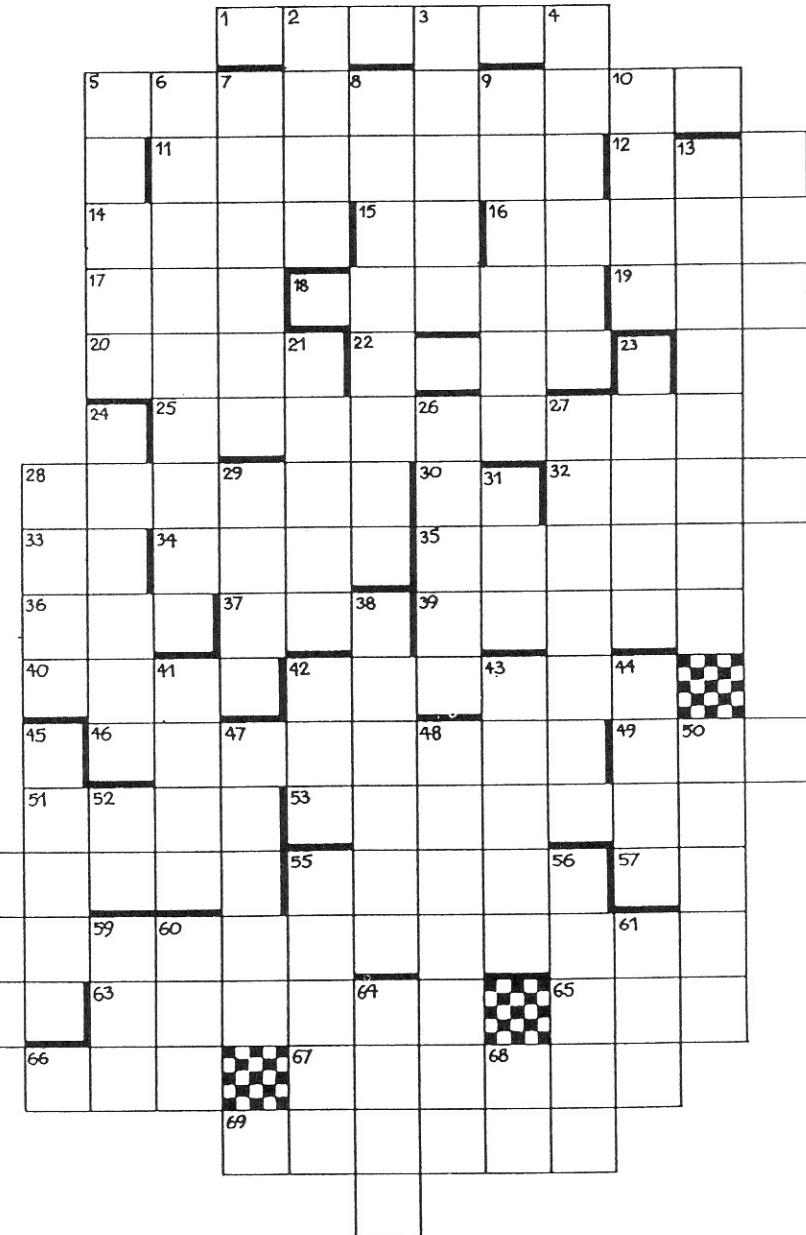
Bokmål

Også tekstoppgaven nedenfor må være
utfylt om du skal være med i trekningen
av ungdomsbøker.

Fremmedord – antonymer

Skriv antonymene (det motsatte
ordet) til disse fremmedorda:

1. Abstrakt – k _____
2. Aktiv – p _____
3. Defensiv – o _____
4. Import – e _____
5. Junior – s _____
6. Maksimal – m _____
7. Maskulin – f _____
8. Minoritet – m _____
9. Objektiv – s _____
10. Optimistisk – p _____
11. Radikal – k _____
12. Suksess – f _____
13. Tragisk – k _____
14. Vertikal – h _____

Var oppgavene lette å løse? _____

Navn: _____ Klasse: _____

Skole: _____

Adresse: _____

R N G T N G

Sett inn fire vokaler slik at
dette blir navnet på et dyre-
slag.

Tentamen i norsk hovedmål

Bokmål

Til eleven: Du skal skrive EN av oppgavene.
Skriv nummer og overskrift på oppgaven din.

LANGSVARSOOPGAVER

1 DETTE HAR JEG LAGET

Grei ut om en ting du har laget med hendene dine. Forklar hvordan du arbeidet. Hvordan ble tinget seende ut til slutt?

Hva tenkte du og følte du når du så på det ferdige "kunstverket"?

Skriv en artikkel om dette.

Overskrift: Dette har jeg laget.

2 RULLEBRETTET

Her følger et utdrag fra ei dagbok:

Tirsdag 19. mai

"Da far kom med deg i går kveld, kjære dagbok, var jeg så utafor og susete at jeg ikke kunne skrive i deg, men nå gjør jeg et tappert forsøk. Det gjør vondt når jeg puster djupt, kjennes akkurat som tusen nålestikk inni brystkassa. Så er jeg sikker på at en stor myggsverm jobber på innsida av gipsen, det klør, klør, klør.....

Smertene forsvinner nesten når jeg ser det norske flagget som står på bordet her. "Til ære for det uheldige fødselsdagsbarnet", sa han som satte det inn. Nyutsprunget bjørke-lauv i en rød vase bakom flagget lukter det vår og 17. mai av.

Far fortalte at søppelmannen fikk med seg rullebrettet mitt. Ikke lurt å samle på det mer, mente far. Jeg får finne på noe annet som gir livet fart og spenning når jeg snart blir i storform igjen. Her kommer middagen. Pannekaker, dufter herlig. Må prøve å spise litt. Skal skrive mer etter pannekakene".

Dette skrev en ungdom i dagboka si på formiddagen 19. mai. Hva tror du hadde hendt 18. mai? Skriv om det på dagbokbladet for 18. mai. Skriv deretter dagbok for ettermiddagen 19. mai og minst en dag til - slik at vi får høre hvordan det gikk videre med denne ungdommen. (Husk: Få med varierte sanseinntrykk når du skriver dagbok).

Overskrift: Kjære dagbok

3 Å REISE ER Å LEVE

I våre gener er det nedlagt en trang til å reise, er det sagt. Vi har lyst å se andre steder og utforske den store verden. Kanskje har vi nordboere en større utfartstrang enn andre folkegrupper? Når vi reiser, støter vi stadig på uforutsette hendinger som setter krav til vår oppfinnsomhet, vår toleranse og utholdenhets. Å mestre slike utfordringer, er positive opplevelser.

Skriv om berikeler og gleder ved å reise og om overraskelser som møtte deg under vegs. Hvordan mestret du disse hendingene? Hva så, hørte, lukket, smakte og følte du? Skriv et reisebrev, essay, kåseri, fortelling eller en annen sjanger.

Lag overskrift selv.

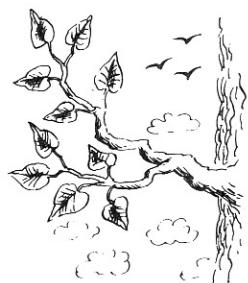
4 UTTAL DEG OM DEG SELV

Er du fornøyd med deg selv? Er det viktig for deg hvordan du ser ut, og hva andre mener om deg? Teller det mye for deg å være flink på skolen og på idrettsbanen? Hvilke ønsker har du? Hvordan ser du på framtid?

Tenk deg at du for ungdomssida i lokalavisa skal lage et portrettintervju med deg selv. Velg blandt spørsmålene i rammen ovenfor og lag selv flere spørsmål. I et portrettintervju skal intervjuobjektet også beskrives slik at leseren får et så allsidig inntrykk som mulig av den som blir intervjuet. Skriv intervjuet, og lag ei fengende overskrift.

5 EI HØGTIDSSTUND

Enkelte opplevelser vi har hatt, skiller seg ut og blir stående i minnet vårt som glansfulle og vakre smykker. Det kan være en opplevelse av vakker og storlått natur eller ei stund sammen med familien eller gode venner i spesielle omgivelser. Det kan også være ei kunstopplevelse i lag med noen som gir trygghet og varme.

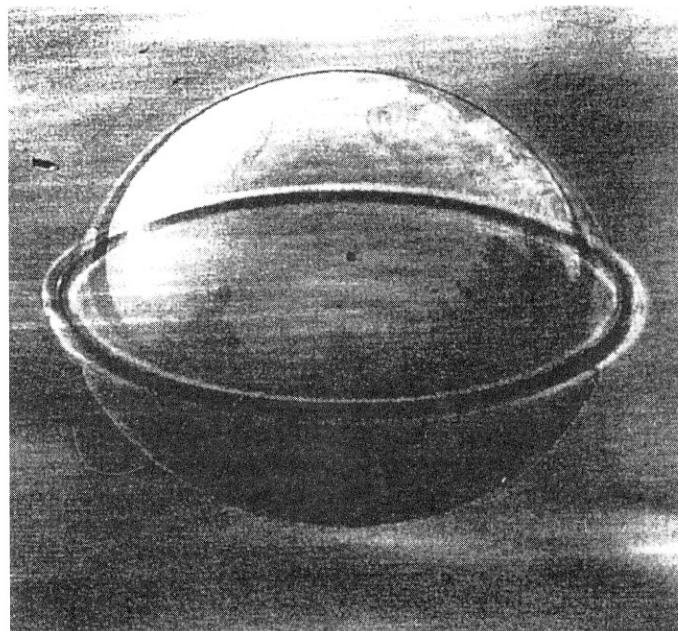
Skriv om ei slik høgtidsstund og få med varierte sanseinntrykk. Velg sjanger og lag overskrift selv.

6 SMÅ MENNESKER – SVIMLENDE ROM

**små mennesker
på en liten klode
i et svimlende rom**

**burde vi
sitte litt tettere
sammen?**

Nadine Marsh

Skriv en tekst med utgangspunkt i diktet. Velg en passende sjanger.

Overskrift: Lag overskrift selv.

7 VENNSKAP

Det sies og skrives mye om vennskap. Les sitatene nedenfor og skriv en tekst der dine egne tanker om hva vennskap er, kommer fram. Velg sjanger selv.

Lag overskrift selv. Overskrifta bør være på minst fem ord, og ordet vennskap må være med.

*En god venn er
større enn rikdom
enn mange penger.*

*Uten vennskap-
ikke noe liv.*

*En venn er
en gave
du gir deg selv.*

*Den som
forsømmer sine
gamle venner for
nye, risikerer å
miste alle.*

*Når du flytter fra
en god venn, er det
som å miste en del
av livet.*

*En venn er en som
blir når andre går
sin vei.*

*En falsk venn
er verre enn
en uvenn.*

*I nøden skal
man kjenne
sine venner.*

8 OM Å VÆRE REDD

Her er et dansk og et svensk dikt om angst, skrevet av skoleelever. Skriv om det å være redd. Velg selv en høvelig sjanger og lag en overskrift som passer.

Jag är rädd
om jag vaknar
mitt i nätten
och jag hör
underliga ljud.
Kate

jeg er bange
for atomkraft og krig
bange
for våben og børnenes
skrig
hvorfor skal vi ødelægge
alt hvad vi har
det ender med
at alting blir
bart

Allan

9 SKRIV EVENTYRET FERDIG

Nedenfor ser du begynnelsen på et moderne eventyr. Skriv eventyret ferdig. Lag overskrift på eventyret.

"Det var en gang tre brødre, Per, Pål og Espen Askeladd. De bodde alle heime i blokkleiligheten hos den gamle mora si. En dag kom en onkel rekende. Han fortalte at kongen hadde sendt ut en e-post til folket. Han hadde bærbar PC, må vite.

Kongsdatra hadde slått seg fullstendig vrang. Ikke ville hun se på TV, ikke ville hun gå i teater eller på diskotek - video og mobil, nei det ville hun slett ikke bruke. Derfor hadde kongen sagt at den som kunne finne ut hva som ville gjøre datra glad, skulle få både henne og halve Østlandet med Oslo og dalstroka innafor attpå.

- Det skal jeg klare, sa Per.
- Det er jeg som er morsomst her i blokka, sa Pål.
- Tja, jeg får vel bli med, jeg også, sa Askeladden.
- **Du?** sa de to andre foraktelig. - Utrulig! sa de.
- Jaja, jeg kan nå forsøke, sa Askeladden, og dermed drog de avgårde.

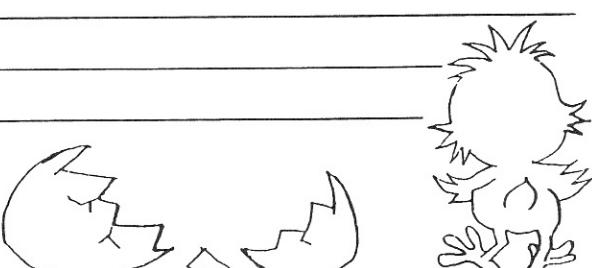
God uttale gir bedre rettskriving

De fleste ordene på norsk skrives som de uttales. Å skrive lydrett er derfor den viktigste rettskrivingsregelen.

- A. Det er viktig å uttale ordene rett og tydelig. Les disse ordene tydelig:
repetisjoner, interessert, situasjoner, reparasjoner, idealene, sertifikatet, intervjuene,
apparatene, initiativ, elektrisitet, artikulere, influensa.
- B. De vokalene som står på linjene, finner du igjen i ordene ovenfor. Skriv på linjen det
ordet som inneholder de vokalene som er oppregnet på linjen.

1. i e e e _____
2. i u e a _____
3. e a a o e _____
4. i u a o e _____
5. a a a e e _____
6. e e i o e _____
7. a i u e e _____
8. i e a e e _____
9. e e i i e _____
10. i e u e e _____
11. i i i a i _____
12. e i i a e _____

C. Lag setninger med hvert av de tolv ordene slik at du viser at du skjønner hva ordene
betyr.

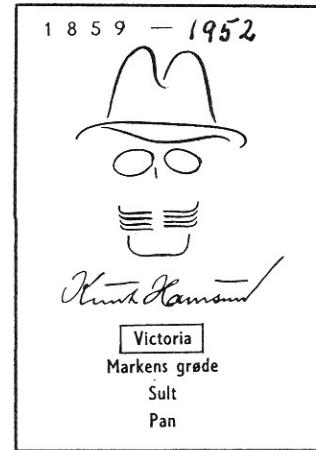
- 1 _____
  - 2 _____
  - 3 _____
  - 4 _____
  - 5 _____
  - 6 _____
  - 7 _____
  - 8 _____
  - 9 _____
  - 10 _____
  - 11 _____
  - 12 _____
-

Litterært kryss for skarpskodde

Emne: Knut Hamsuns liv og diktning

For de nøkkelordene som har tilknytning til Hamsuns liv og diktning, er tallene utevet. Bruk leksikon eller litteraturhistorie!

Hvis du har løst krysset riktig, vil det i de rutene som er litt mørkere enn de andre, komme fram en setning som har tilknytning til Hamsuns forfatterskap.

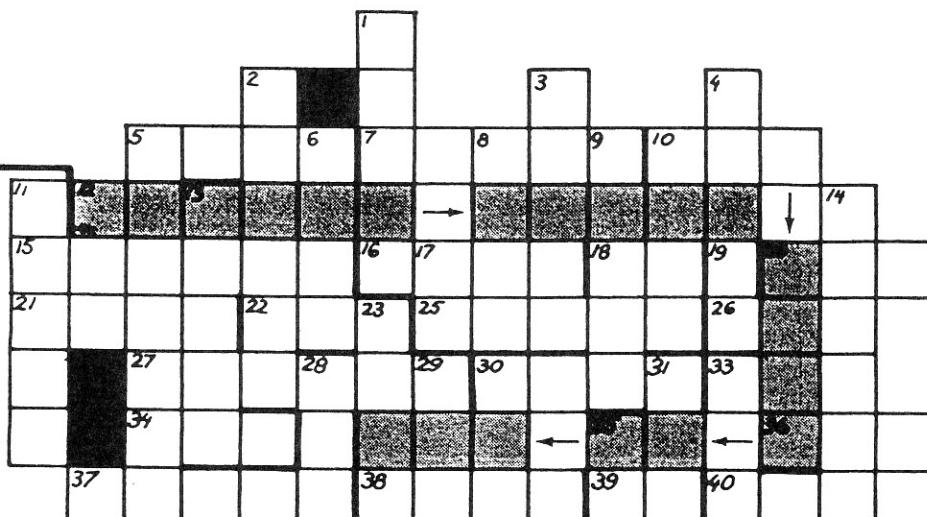
Også forfattere har prydet norske kortstokker, her Hamsun.

Vannrett:

5. Norsk forfatter med fornavnet Sigurd, 1890-1960, skrev bl.a. «Syndere i sommersol»
7. Norsk komponist med fornavnet Edvard, 1843-1906
10. Norsk forfatter med fornavnet Jonas, 1833-1908, skrev bl.a. «Familien på Gilje»
15. «Dronning - - - - -», boktittel
16. Hovedpersonen i «Markens grøde», fornavn

18. Tren!
20. ÅE - - -, hund i boka «Pan»
21. Guttenavn
22. Hamsun gjorde to reiser til dette store landet
25. Ødelegge, ramponere
26. Reise
27. «Ved - - - - port», tittel
30. Person i «Konene ved vannposten», bibelsk fornavn
33. Gammel på engelsk

34. «Nu glider båten mot skjærgårds - - - ,» fra et kjent Hamsun-dikt
36. «Børn av - - - en», tittel
37. «Redaktør - - - - », tittel
38. Hovedstad i Europa
39. Slette i skogen (omvendt)
40. Bok som tilhører Hamsuns romantiske ungdomsdiktning

Loddrett:

1. Kvinnelig hovedperson i «Markens grøde» (omvendt)
2. Retningen (omvendt)
3. Hovedstad i Saudi-Arabia
4. «Men - - - lever», tittel
5. Herred i Nordland der Hamsun bodde i sin ungdom
6. Israels første konge (omvendt)
8. - - - Sellanrå, hovedperson i en kjent Hamsun-roman

9. «Markens - - - - », tittel
10. «Men livet - - - - r», tittel
11. «På gjengrodde - - - - », tittel
12. Osean
13. Hamsuns kone, fornavn
14. «En vandrer spiller med - - - - - », tittel
17. Steamship (forkortelse)
23. Elv og poststed (2490)
28. - - - vard, en av hovedpersonene i romanen «August»

29. - - - urn, solsystemets nest største planet
30. Tobeint dyr
31. Bygd i Nord-Gudbrandsdal der Hamsun ble født
35. Konjunksjon (omvendt)

Skulkesongen

NYNORSK

Melodi: Tømmerhoggaren
Eg høyrd vekjkarklokka.
Ho skramla høgt og stygt.
Eg dukka under dyna.
Der er det varmt og trygt.

Eg høyrd skulebussen,
som tuta, drog sin kos.
Då motordur'n vart borte,
det lukta stygg eksos.

Eg høyrd mor som ropa
før ho på jobben for.
No dormar eg i senga,
for latskapen er stor.

No sit dei vel ved pulten
og skriv med trøytte blikk.
Kva skal ein her i verda
med brøk og grammatikk?

Snart skal dei ut og jogge
i sur oktobervind.
Ein geisp, ein strekk i senga
er morgontrimmen min.

Dei dreg fram nistepakken,
et kjed'leg skulemat.
Snart fiksar eg i mikro'n
eit festleg ostefat.

Eg kosar meg i senga.
Ho er så varm og mjuk.
Heilt frisk det er eg ikkje.
Nei, eg er skulkesjuk.

Jon Hildrum

GAMMEL MELODI:

Syng sangen, svar på oppgaver
Vel oppgåver i samråd med læraren.

A. Intervju

Lag eit intervju med eg-personen.
Spør om skolegangen, fritidsinteresser, framtidsplaner m.m.

C Ordet fritt-innlegg

Du er sikkert hjartans einig eller djupt ueinig i noko av det som seiest i songen.
Sei meininga di i eit ordet fritt-innlegg.

C Song

Skriv fleire vers på Skulkesongen.

D Beskriv

Beskriv eg-personen slik du ser ho/han for deg når du syng denne songen.

E Teikning

Lag ei teikning til eg-personen i ein av situasjonane som songen fortel om.

F Brev

Skriv eit brev til eg-personen og gi ho/han nokre gode råd.

G Fri oppgåve

Bruk opplysningar frå songen.
Dikt til fleire punkt. Vel oppgåveform og sjanger sjølv.

H Novelle

Skriv ei novelle der eg-personen i songen er med.

Kryss 1
Antonym og
synonym

1 vassrett

1	S	K	U	R	K
2	S	T	U	M	R
3	O	F	L	I	R
4	V	A	K	S	E
5	P	E	K	E	K
6	S	E			

1 vassrett

1 vassrett

Kryss 2

Dyrenavn

1	K	A	L	V
2	V	A	R	G
3	R	O	T	E
4	S	A	N	T
5	S	O	P	E
6	L	P		

4 loddrett
i kryss 2

1	S	K	R	Y	T	F
2	K	L	A	G	A	H
3	R	O	A	T	A	M
4	F	R	E	M	M	E
5	A	D	A	M	E	R
6	L	E	N	V	E	N
7	L	I	L	L	A	R
8	E	G	E	E	E	E

LEGE

Kryss 4

1	R					
2	F	O	R	A		
3	G	B	R	U	T	A
4	M	O	R	L	U	R
5	D	A	R	L	E	G
6	S	K	A	T	T	A

Kryss C

1	A					
2	P	L	U	K	K	E
3	O	S	U	L	T	E
4	T	J	E	S	Y	R
5	T	E	N	T	N	A
6	E	L	I	E	N	M
7	D	U	R			
8	H	E	R	M	E	K
9	A	N	E			

Dette
skulle
være
enkelt!

Kryssordløsninger 2 – 2003

Nynorsk

5 loddrett i kryss 2

Bokmål

12 vannrett
i kryss A

Kryss A

1	M							
2	S							
3	A	N	O	R	A	F	K	
4	S	P	A	R	E	M	A	Y
5	V	P	R	E	S	A	N	G
6	R	E	K	T	E	T	O	G
7	O	T	O	E	R	O	N	E
8	R	I	S	V	R	I	N	E
9	E	S	E	L	E	P	A	T
10	T	R	A	G	E	D	I	E
11	E	S	E	B	R	A	E	R
12	M	R						

Kryss B

1	F	U	L	L	T		
2	S	Ä	R	F	I	R	
3	V	Ä	R	H	A	T	E
4	S	T	R	E	N	G	
5	R	I	K	T	I	E	
6	U	L	K	S	E	I	R
7	S	L	O	T	T	D	
8	E	E	H	U	G	I	F
9	L	O	Y	P	E	A	K
10	S	L	E	I	P	T	

C-blad

Returadresse:
Norsknytt
PB 303
7601 Levanger

Norsknytt

Norsknytt 3 – 2003

Innhold

- 1 Møte med kjentfolk fra litteraturhistoria i Sommer-Norge
- 2 Kryssordvinnere 2 – 2003
- Blir norsk en del av SPRÅKLIG – VERBAL-feltet?
- 3 “Tenk at jeg er født” – litt hverdagsfilosofi
- 4 “Heimskringla” har betydd mer for nordmenn enn noen annen verdslig bok
- 5 Dramatiser episoder fra “Heimskringla”
- 6 Nyord fødes, eldre ord dør, språket lever
- 7 Nynorsken jubilerer – 150 år
- 8 Rett bruk av skilletegn gjør teksten lettere å forstå
- 9 Sett-rett-tegnark
- 10 Skriv-rett-ordark
- 11 Slik gjør jeg det – små drypp fra lærer til lærer
- 12 Skriv sant og saklig
- 13 Slik blir du en bedre skriver – åtte forslag
- 14 Haikudikt, tankevekkende minipoesi
- 15 Et dikt skal leses som et kjærlighetsbrev
- 16 Tre ord på snei – om minnebøker
- 18 Ta en sjekk før du leverer teksten
- 19 Hva skjer når vi leser?
- 20 Aulestad – dikterheim med mange minner
- 21 Ruteord – Bjørnstjerne Bjørnson
- 22 Norskryss 3 – 2003, nynorsk
- 24 Norskryss 3 – 2003, bokmål
- 26 Tentamen i norsk, bokmål
- 30 God uttale gir bedre rettskriving
- 31 Hamsunkryss – for de litterært skarpskodde
- 32 Skriv og framfør: Skulkesongen
- 33 Kryssordløsninger i Norsknytt 2 - 2003

Lykke
er ikke det
du har gjort,
men –
det du skal gjøre

J.H.